

III. UTREDNINGENS FÖRSLAG

III.1 Bevarandeförslag

På karta 22 redovisas tillsammans dels de byggnader som på grund av att de är moderna förutsätts bli kvar och dels de byggnader som på grund av att de äger kulturhistoriska eller stadsbildsmässiga kvaliteter föreslås bli bevarade vid en sanering av området. Med moderna hus avses hus från 1930-talet och senare samt även äldre bostadshus med övervägande moderna lägenheter. När det gäller de kulturhistoriska och stadsbildsmässiga skälen för bevarande bygger dessa på argument framförda i avsnitten II.2 och II.3. För diskussion om olika skyddsåtgärder se avsnitt III.5.1 Stadsplanearbete, samt därtill kartor 29 och 30. Här nedan följer en beskrivning av bevarandeförslaget uppdelad på olika delområden.

Området kring Söderleden och Götgatan

Kvarteren Dalsland, Närke och Östergötland.

Som framgår av avsnitt II.8 förutser skoldirektionen i enlighet med SÖDER 67 utbyggnadsmöjligheter för Södra Latin i dessa kvarter. Arbetsgruppen föreslår att en framtida utvidgad skolverksamhet - om så är möjligt - inordnas i delar av den bebyggelse som i denna utredning av kulturhistoriska och stadsbildsmässiga skäl föreslås bli bevarad.

För kvarteren Västergötland, Nederland och västra delen av Pelarbacken Större föreligger speciella förhållanden. Kvarteren ingår i det av kommunfullmäktige godkända översiktliga planprogrammet "Söder - 67" och i områdesplanen Götgatan - Söderleden. Med stöd av dessa översiktliga planprogram har kommunen vidtagit vissa förberedande åtgärder. Sålunda har expropriationstillstånd begärts och även erhållits för ett stort antal fastigheter, bl a inom nyssnämnda kvarter. Vidare bör framhållas att kommunen under senare år förvärvat tre fastigheter inom kvarteren.

Kvarteret Åkern, söder om Ringvägen, berörs av den planerade utbyggnaden av Söderleden mellan Folkungagatan och Ringvägen, inklusive ledens anslutning till befintliga Skanstullsbroarna. Två varuhusrörelser, som är etablerade i kvarteret Åkern, kan i samband med Söderledens utbyggnad behöva beredas annat godtag-

bart läge inom aktuell del av Södermalm. Vid den översiktliga planläggningen (områdesplanen Götgatan - Söderleden) har kvarteren Nederland och Pelarbacken Större ansetts lämpade för kommersiell verksamhet. För närvarande föreligger framställning om reservation av i första hand kvarteret Nederland för sådan verksamhet. Detta ärende är bordlagt i fastighetsnämnden.

Enligt vägverkets preliminära förslag till långtidsplan för åren 1973-1982 förutsätts arbetena beträffande den ovan angivna etappen av Söderleden komma att påbörjas 1974. I kommunens förslag till fördelningsplan för åren 1973-77 har Söderleden föreslagits bli påbörjad 1975.

Beträffande kvarteren Västergötland, Pelarbacken Större och Nederland har arbetsgruppen funnit väsentliga kulturhistoriska byggnads- och stadsbildsmässiga värden. Gruppen rekommenderar därför att större delen av bebyggelsen inom kvarteren Västergötland, Pelarbacken Större och Nederland bevaras. Arbetsgruppen har funnit, att detta inte står i strid med det framtida utbyggandet av Söderledens norra del, i princip till den kapacitet som avses enligt nu gällande trafikledsplan. Konsekvenserna för fastigheternas varuförsörjning m m, som påverkas av Götgatans planerade omvandling till gånggata samt av den eventuellt tillkommande förlängningen av tredje tunnelbanan har dock inte utretts av arbetsgruppen. Arbetsgruppen förordar, förutom en sådan utredning, även en angående möjligheterna att anordna kommersiell verksamhet i de aktuella kvarteren med användande av de befintliga kulturhistoriskt intressanta byggnaderna. Se vidare avsnitt IV.4.

Mosebackeområdet

Trakten kring Mosebacke Torg innehåller ett flertal hus som föreslås bli bevarade dels av kulturhistoriska, dels av stadsbildsmässiga skäl. Mosebacketerrassen och den lägre nivån omedelbart norr om terrassbyggnaden och teatern skall enligt arbetsgruppen vara tillgänglig för allmänheten och stå i förbindelse med området omedelbart öster därom, vilket föreslås att nyttjas som park. Arbetsgruppen anser det lämpligt att vidare utveckla Mosebackeområdet som kulturcentrum. Detta bör i första hand ske genom en ökning av de kulturella verksamheterna inom teaterbyggnaden och Mosebacketerrassen. Anläggningen förutsätts bevarad i sin nuvarande

gestaltning. En vidare utveckling av lokalkrävande kulturella verksamheter får enligt arbetsgruppen inte ske på bekostnad av bostäderna vid Mosebacke. På lång sikt, när resurser skapats, kunde det vara lämpligt att utvidga de kulturella verksamheterna inom den kulturhistoriskt intressanta bebyggelsen i kv. Fiskaren Mindre, som idag används till kommersiell verksamhet.

Området norr och öster om Katarina kyrka

Den småskaliga bebyggelsen i detta område föreslås till bevarande. Viss komplettering föreslås, antingen genom uppsättning av nedmonterade hus eller genom nybyggnad. Utformningen kräver vidare detaljstudier.

Inom detta område finns två byggnader som arbetsgruppen anser så störande för kyrkans dominans i stadsbilden att de bör ändras i volym. Den ena är Glasbruket Östra 18, Högbergsgatan 12, uppförd 1881. Fastigheten ägs av kommunen. Arbetsgruppen föreslår en sänkning av gårdsflygeln. Den andra är Höga Stigen 17, Fiskargatan 9, uppförd 1908. Den är tydligt störande för stadsbilden men torde för närvarande inte kunna åtgärdas, bl a emedan den innehåller moderna lägenheter. På längre sikt bör byggnadsvolymen inom fastigheten minskas.

Området söder och väster om Katarina kyrka

Bebyggelsen vid kyrkogården föreslås i stor utsträckning bli bevarad. Den moderna bebyggelsen i kvarteren utmed Folkungagatan förutsätts stå kvar. Beträffande den omoderna bebyggelsen här föreslås främst fastighetsekonomiska överväganden avgöra fortsatt förvaltningsform. Vid en totalsanering bör hänsyn vid utformningen tagas till angränsande befintlig kulturskyddad bebyggelse. Vid Kapellgränd föreslås flera byggnader bli bevarade.

Stigbergsområdet och Stadsgården

För Stadsgården föreligger två alternativa stadsplaneförslag, S:7400-1 och S:7400-2 utan respektive med motbebyggelse vid Erstabranten norr om Fjällgatan. Dessa förslag behandlas för närvarande inom kommunens förvaltningar.

Arbetsgruppen vill påpeka risken av att ett inklädande av berget kan få negativ effekt på den norrifrån sett viktiga bilden av Södra Bergens stigning. I avsnitt II.3 Stadsbildsstudier behandlas ytterligare denna fråga.

All befintlig bebyggelse kring Fjällgatan samt husen vid Stigbergsgatans västra del föreslås bli bevarade. Ett stadsplaneförslag, S3:7374, för området söder om Fjällgatan med bl a tomt för norska kyrkan och gångförbindelse mellan Stigbergsgatan och ett föreslaget gångbroläge över Renstiernas Gata behandlas för närvarande inom kommunens förvaltningar. Denna plan innefattar vidare park vid Tjörhovsgatan. Stadsplaneförslaget syftar bl a till att även göra områdets inre delar tillgängliga för allmänheten. Ett detaljförslag för trädgårdarnas och byggnadernas upprustning bör upprättas i samråd mellan parkförvaltningen, fastighetskontorets byggavdelning, stadsmuseet och de kommunala organ som förvaltar fastigheterna.

III.2 Äldre träbebyggelse

Ett specialproblem utgör här behandlingen av vissa av de äldre träbyggnader av mycket stort kulturhistoriskt värde som finns inom området. Vid tidigare upprustningar av likartad bebyggelse inom kulturreservaten på Södermalm har grundprincipen att byggnaderna även i fortsättningen skulle användas som bostäder lett till att de allmänna bestämmelserna i anvisningarna för erhållande av statliga bostadslån i huvudsak iakttagits. På grund av de ålderdomliga byggnadernas disposition, byggnadstekniska utrustning och takhöjd har detta emellertid i stor utsträckning medfört att byggnaderna helt måst rekonstrueras med bevarande endast av visst stommaterial och huvusaklig yttre form.

De nu aktuella byggnaderna utgör unika dokument över de fattigare folkgruppernas bostadsförhållanden alltsedan 1700-talets första hälft och har därigenom ett framträdande kulturhistoriskt värde. Det är enligt arbetsgruppens mening ur miljösynpunkt värdefullt att denna bebyggelse även i fortsättningen kan nyttjas som bostäder. Särskilda hänsyn bör vid moderniseringen tas till de kulturhistoriska och miljömässiga värdena så att de tidstypiska interiörerna inte går förlore, vilket kan komma att innebära något större eftergifter än vad som hittills tillämpats i fråga om bostadsstandard. Arbetsgruppen har gjort vissa tekniska undersökningar rörande en del av de hus varom här är fråga. En noggrann detaljutredning om detta husbestånd får utvisa vilka enstaka bostäder som inte med bevarande av sitt kulturhistoriska värde kan upprustas till rimlig bostadsstandard. Sådana enstaka bostäder kan tänkas göras tillgängliga för allmänheten för

N

TRÄHUS

STADSGÅRDEN

KLIPPGATAN

RENSTIERNAS GATA

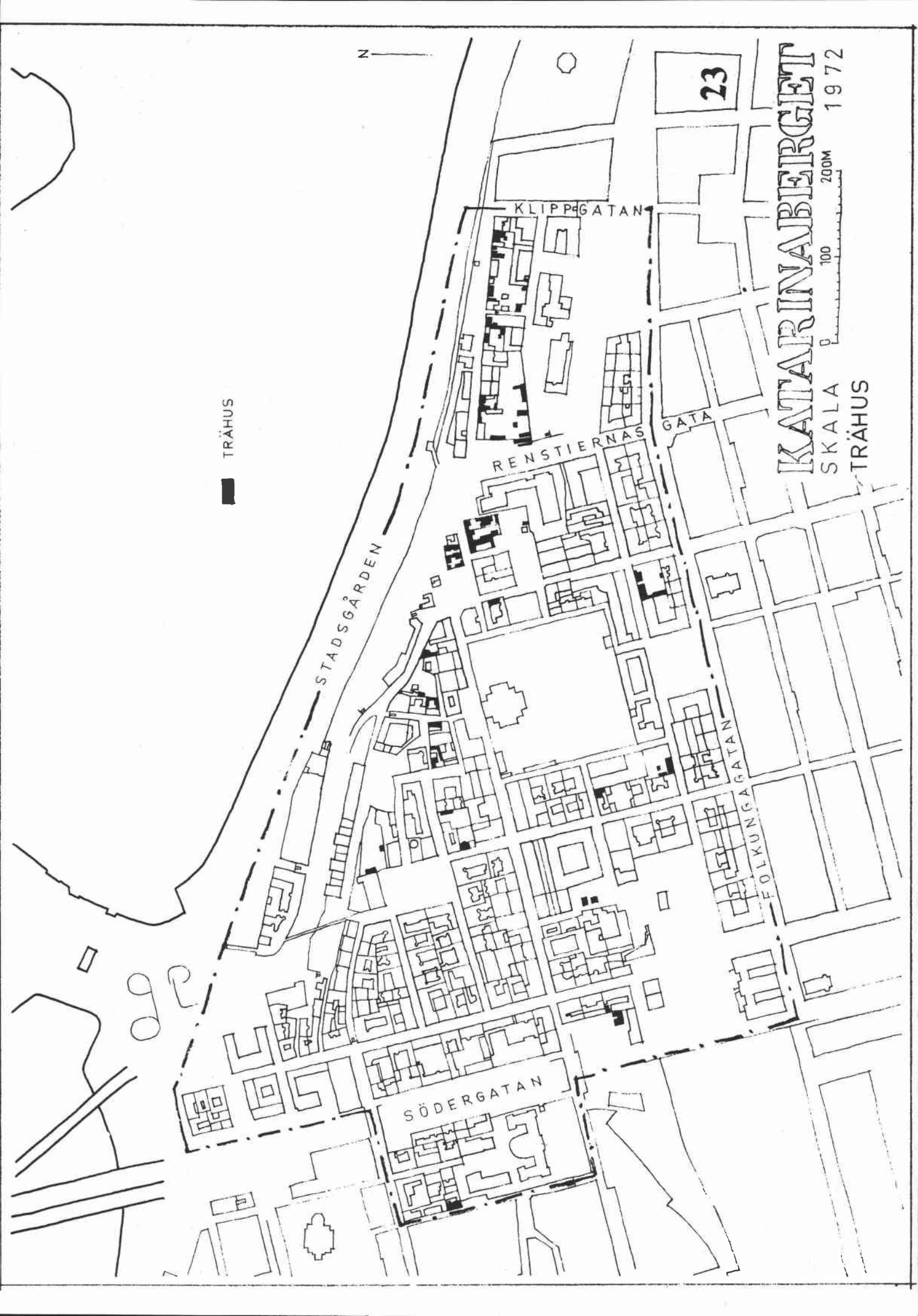
GATA

23

FOLKUNGA GATAN

SÖDERGATAN

KATARINABERGET
SKALA 0 100 200M
TRÄHUS
1972

PRIMARLED

SEKUNDÄRLED

MATARLED

FÖRDELNINGSGATA

ENTRÉGATA

HUVUDGÅNGSTRÅK

STADSGÅRDEN

PPGATAN

25

KATARINABERGET

SKALA 0 100 200M 1970

TRAFIKPLAN SKISS SBC - SPÅNATA D. 11.12.1970 US

FÖRHANDSKOPIA

att visa en gången tids bostadsförhållanden. På karta 23 markeras trähusen inom området.

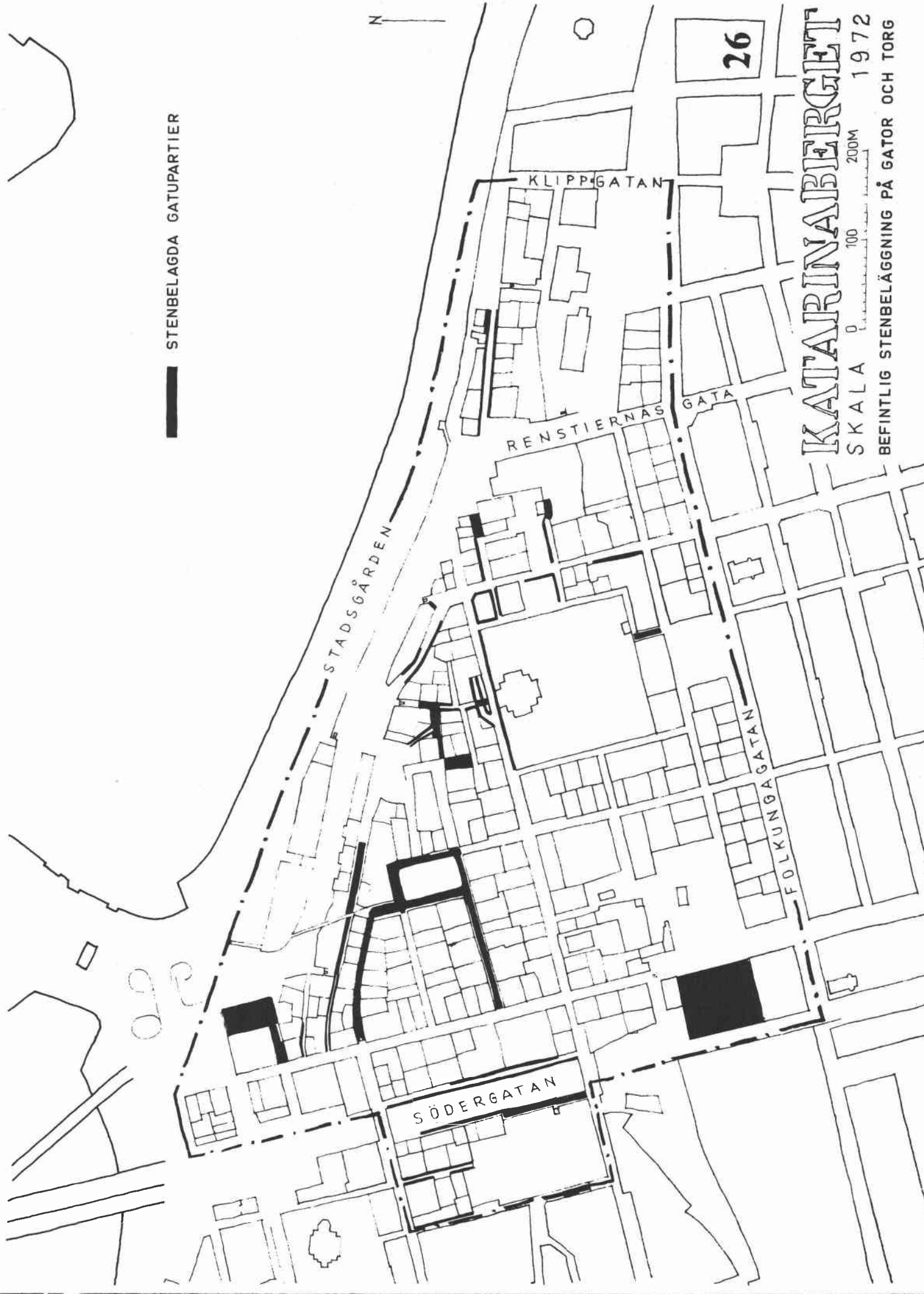
III.3 Trafik

Trafikfrågorna förutsätts bli behandlade genom en särskild arbetsgrupp på samma sätt, som i det nyligen upprättade trafiksaneringsförslaget för området söder om Folkungagatan, Södra Katarina. Arbetsgruppen för Katarinaberget uttrycker här önskemål som kan ses som rekommendationer för kommande utredningsarbete. Dessa önskemål grundar sig på bedömningar som gjorts för hela Södermalm i översiktsplanen Söder 67.

En målsättning i trafikplanen för Katarinaberget bör vara att eliminera den nu relativt stora genomfartstrafiken på Högbergsgatan, Östgötagatan och Nytorgsgatan. En reduktion av den tidigare mycket omfattande genomfartstrafiken på Nytorgsgatan har dock erhållits genom avstängning av Glasbruksgatan vid Katarinavägen. I samband med det förutsatta omläggandet av Götgatsbacken till gånggata, önskar gruppen få utrett om Högbergsgatan kan avstängas vid Götgatan. Det är vidare arbetsgruppens mening att området mellan Götgatan och Renstiernas Gata bör bilda en trafikzon med matargatsringen Östgötagatan - Högbergsgatan - Nytorgsgatan med anslutande korta entrégator.

Entrégatorna kan vara av två typer. Den ena har en ganska omfattande angöringstrafik och leder till större garage och andra verksamheter. Den andra typen är gator och gränder i anslutning till lägre äldre bebyggelse eller med anslutning till endast ett fåtal fastigheter. För denna senare typ av entrégator bör en restriktiv trafikreglering tillämpas. Som illustration till dessa principer för trafiken redovisas på karta 25 på nytt skiss till trafikplan redovisad i K 70.

STENBELAGDA GATUPARTIER

26

KATARINABERGET

SKALA 0 100 200M

BEFINTLIG STENBELÄGGNING PÅ GATOR OCH TORG 1972

III.4 Gatubeläggning, belysning och skyltning

Gatornas och torgens beläggning och gatubelysningens karaktär samt inslaget av skyltar utgör betydelsefulla komplement till den helhetsupplevelse man får av ett stadsområde. När det gäller Katarinabergsområdet kommer ett stort antal byggnader längs många gator att föreslås bli bevarade. Arbetsgruppen anser att speciell omsorg bör ägnas dessa gators beläggings-, belysnings- och skyltfrågor.

Gatornas beläggning

För att undersöka i vilken utsträckning äldre stenbeläggningar finns bevarade på gatorna inom området har parkförvaltningen i samarbete med gatukontoret utfört en inventering inom området. Befintliga beläggningar har fotograferats och resultatet har samlats i ett antal ritningar. Beläggningsskarter från 1871 och 1903 har även studerats.

Inventeringen, som mycket schematiskt redovisas på karta 26, visar, att äldre stenbeläggningar endast finns kvar i mindre omfattning inom området. I övrigt är gatornas körbanor belagda med asfalt och gångbanorna med betongplattor. Av intressanta äldre beläggningar inom området kan nämnas fältstensbeläggningar på del av Fiskargatan och del av Svartensgatan. Östligaste delen av Mäster Mikael's Gata har relativt nylagd fältsten. Fjällgatans gångbanor är belagda med en kombination av fältsten och betongplattor. En kombination av fältsten och storgatsten finns i Urvädersgränd. Storgatsten finns som beläggning på Södermannagatans nordligaste del samt som gångbanebeläggning på del av Högbergsgatan vid Katarina kyrka och på mindre sträckor av bl a Glasbruksgatan, Mäster Mikael's Gata, Nytorngatan, Kvarngatan och Ragvaldsgatan. Smågatsten finns på bl a Mosebacke Torg och delar av Klevgränd och Svartensgatan. Den östligaste delen av Roddargatan samt den västliga delen av Stigbergsgatan är intressanta därigenom att de aldrig har blivit stenbelagda utan fortfarande är grusgator. De bevarade beläggningarna är av intresse även beträffande utformning av vattenrännor och kantsten. På några få ställen finns kvar entrétrappor eller trappsteg till fastigheterna på gångbanorna. Bilderna 41-45 visar gatubeläggningstyper.

N

27

KLIPPGATAN

RENTIERNAS GATA

STADSGÅRDEN

FOLKUNGGATAN

SÖDERGATAN

KATARINABERGET

SKALA 0 100 200M

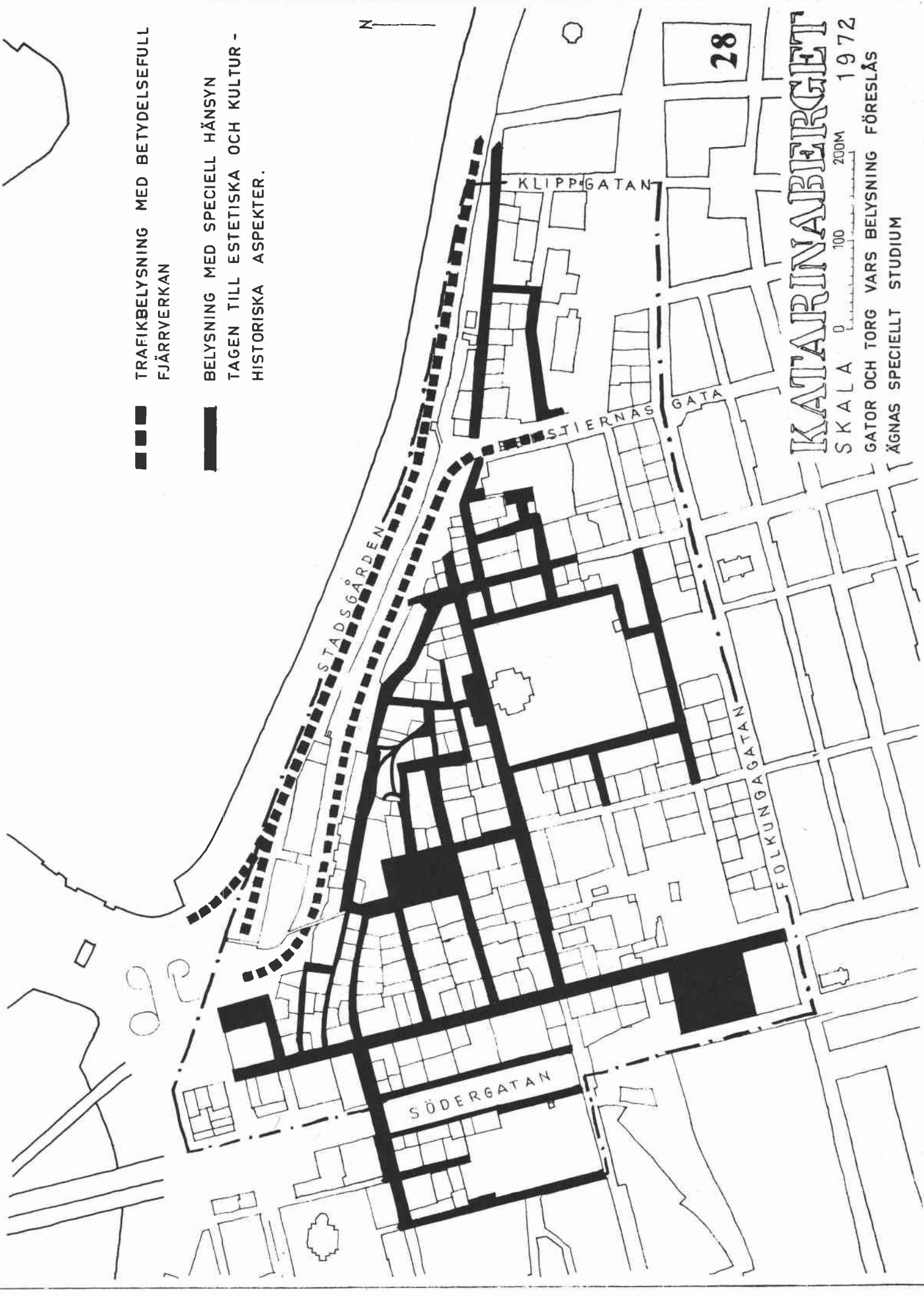
1972

GATU- OCH TORGYTOR SOM FÖRESLÅS STENBELAGDA

TRAFIKBELYSNING MED BETYDELSEFULL
FJÄRRVERKAN

BELYSNING MED SPECIELL HÄNSYN
TAGEN TILL ESTETISKA OCH KULTUR-
HISTORISKA ASPEKTER.

KATARINABERGET

SKÅLA 0 100 200M 1972

GATOR OCH TORG VARS BELYSNING FÖRESLÅS
ÄGNAS SPECIELLT STUDIUM

Denna inventering har legat som grund för arbetsgruppens förslag, som schematiskt redovisas på karta 27.

Förslaget innebär att gatorna inom de kulturhistoriskt mest intressanta delarna av området bör vara stenbelagda för att uppnå en så god helhetsmiljö som möjligt. Någon mera detaljerad studie över hur gatorna skall beläggas har ej utförts. Mycket talar dock för att fältsten bör vara det dominerande materialet i områdena med småhusbebyggelsen omedelbart norr och nordost om Katarina kyrka, att Hökens Gata bör beläggas med smågatsten för att komplettera övriga smågatstensbeläggningar i området, att östra delen av Roddargatan och västra delen av Stigbergsgatan bör behållas som grusgator och att resten av de på karta nr 27 markerade gatorna i huvudsak bör beläggas med storgatsten. Om Östgötagatan, Högbergsgatan och Nytorngsgatan kommer att bilda en matargatslinga bör dessa gators körbanor vara asfalterade. Försiktighet skall visas den befintliga stenbeläggnings inom området. Erfarenheterna från det pågående stensättningsarbetet inom östra delen av Mariaberget skall utnyttjas.

Gatubelysning

Elverket har ett visst inventeringsmaterial, som gäller områdets belysningsarmaturer. De gatupartier, som bör ägnas det största intresset, framgår av karta 28.

För närvarande pågår arbete med ett belysningsprogram för Gamla Stan och Mariaberget Östra. Mindre trafikerade gator och platser får där konsolarmaturer på husfasaderna. Detta arbete kan ligga till grund även för den belysningsplan, som skall utarbetas för Katarinaberget.

Belysningen på de stora trafiklederna inom området, exempelvis Stadsgårdsleden och Katarinavägen, bör ägnas särskild uppmärksamhet med tanke på att dessa leder syns i stadsbilden på långt håll över vattnen.

Skyltar

Skyltfrågan gäller såväl trafikskyltar som butiksskyltar.

Inom Gamla Stan tillämpas och inom Mariaberget Östra planeras ett system med temporärt bilfria zoner, vilket kan innebära möjlighet till minskning av antalet trafikskyltar inom dessa områden. Detta system bör tillämpas även inom vissa delar av Katarinabergsområdet. I Gamla Stan har trafikskyltarna mindre dimensioner med hänsyn till den kulturhistoriskt värdefulla miljön.

Butiksskyltarna bör i de bevarade, äldre miljöerna utformas med samma omsorg som i Gamla Stan, så att de inte blir dominerande och stör miljön.

Bild 41. Kvarngatan. Exempel på underhåll av gatuytor genom asfaltbe-
läggning på äldre stenbeläggning.

Bild 42. Södergatans västra övre del, f d Skaraborgsgatan. Primagatsten.

Bild 43. Svartensgatan vid Mosebacke torg. Smågatsten i bågsättning.

Bild 44. Fjällgatan. Beläggning med blandade material.

Bild 45. Stigbergsgatan. Grusyta som ej blivit belagd med andra material.